

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De erroribus abrupti styli, & frigidè acuti. Capvt XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Item.

Iulius Ba-

(A Edem Minerva, tanquam castra Mace-

su. Clotius

Torqueatur, hoc nec sub Philippo factum

Turrius

est. Moriatur, hoc nec sub Ioue.

Triarius.

Corrupisti duo maxima Promethei munera

Musa.

ignem, & hominem. Narraturus sum Olynthij senis, ignes, verbera, tormenta. Aliquis ne nunc quæri de Philippo putat, Dij, Dæque te perdant, misericordem Philippum fecisti.)

Cornel.

Hoc conclusionis suis aptè intortum fulmen, quò præ Parrhasij crudelitate mitem Philippum facit, quem tamen Athenienses crudelissimum iactabant. Sed illæ torti senis querelæ paucis, & nauiter expressæ.

Hispanus

(Vl. ina membrorum meorum tabes tormentis immoritur. Parrhasi quid agis? non feruas propofitum. Hoc supra Promethea est. Tantum patiendum est pingente Parrhasio, quantum irato Ioue.)

Hæc tantæ acumina parum sensum tortum decent. Nemo in toro Phalaridis quærit delectum verborum, quibus suas querelas exprimat.

Porcij Latronis in hoc genere Ironia grauior est.

(Si videtur tibi, istis muneribus aram misericordie orna.)

Hæc sanè appositè dicta plurimum ostendunt facundia, ingenij, iudicij, suauitatis: sed tenendus est modus, qui in hoc genere plerumque difficillimus esse solet.

De erroribus abrupti styli, & frigide acuti.

CAPVT XVI.

Qualis debeat esse breuitas orationis.

GRAUIS igitur error eorum est, qui plurimum quidem in eo habent ingenij, sed parum cordis. Itaque nec vim illam mentis exundantem coercere possunt, sed dicunt quicquid in buccam. Quid autem res, quid locus, quid aures patiantur minime considerant. Inferre volunt omnia acuminibus, nihil sine figura dici, etiam figuratè panem peti. Hoc quidem perabsurdum est. De eo igitur ita magni auctores statuunt: expeditam breuitatem, quæ nihil habeat obscuritatis, magnum esse eloquentiæ vigorem, camque graues personas, quantum auditores tulerint, apprimè decere:

non debere tamen esse præruptam, suspiciosam, nimis affectatam, quæque insidias tendere videatur in clausulis. Atque in eo magno per spectandum est argumenti genus, aliud enim epistolæ, aliud historia, aliud declamatoriæ oratiunculæ, aliud etiam iustæ orationes desiderant. Lex epistolæ argutam breuitatem præscribit, illæ verò, quæ apud historicos extant oratiunculæ, non nihil ad nitorem, & palæstram compositæ, hoc dicendi genus leniter ferunt, imò desiderant. Alioqui si periodorum ambitione circumducta esset parua oratio, nihil haberet præter strepitum, & fumos. Alia verò est iustarum orationum ratio, quæ cum maioribus fluuijs simillimæ videantur, non debent istis affectatæ breuitatis constringi legibus, ne videamur Helleponto, Xerxis more, pedicas, & compedes iniicere. Granditatem minuit oratoriæ frequens concisio periodorum, & licet pius floridus ostentet, minus tamen habet maiestatis. Nolo grandes, lentas, atque velut arena, ramentisque fertas periodos, quales sunt puerorum: Nolo exiles, aridas, etiam de ipso naturali profluuiio, propter morosam breuitatis affectationem violentè detortas. Quis hominè ferat vnus horæ spatio pro concione dicentem, quod Porcius latro contra Vestalem declamauit.

(Sacerdos nostra adhuc in Lupanari vinceret, nisi hominem occidisset. Inter barbaros, quid passa sit nescio: quid potuerit scio. Sacerdoti ne purus quidem contigit Dominus. Absint ex hoc foro lenones, absint meretrices: ne quid parum sanctum occurrat, dum Sacerdos legitur. Si nihil aliud certè osculatus est te, quisquis puram putabat. O egregium pudicitia: patrocinium! Militem occidi. At Hercules lenonem non occidisti. Deducta es in lupanar, accepisti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus est: Haec tamen in te inquiri potest. Cæterum nescio quid cellulam, & obscenum lectulum voces. De pudicitia Sacerdotis hic queritur. Nemo (inquit) virginitatem mihi eripuit, sed omnes quasi erepturi venerunt: sed omnes quasi eripuissent recesserunt. Quæ mihi Sacerdotem cuius precaria est castitas?)

Hoc bellum, bellum (vt ait Satyrus) dico tamen tolerari non posse, sed vt vina violenta, nisi aqua diluantur, vertiginem cerebro inducant: sic illa dicendi, quæ minima videtur, sed tamen anxietate maxima est contentio, & dicentem fatigat, & transuolat auditores. hoc

Oratorij iracundia in historia dia sunt.

Magna orationes nisi rursus præcipiam breuitatem.

Breuitas Porcij latronis in amplioribus orationibus vitiosa.

Nimia breuitas orationis, raris.

hoc iudicio est, quod qui ita loquuntur apud historicos, & Seneca controuersias, saltant sepius, vt Cicada, ac de repente conuiescunt: itaque hęc scribenti aptiora, quam dicenti videntur. Quanam erit igitur optima lex breuitatis? Hęc erit opinor ijs, qui minime Asiatici fieri volunt, si Demosthenis orationes, & Cicerois Philippicas imitentur, habent enim valde sanam mediocritatem. Non dicam attendere (o viri Athenienses) dicam viliia, & necessaria. Hoc enim dissolutum est, & humile, quid igitur?

Breuitatis optima lex.

Demosth. Philip. 4. Typus laudata breuitatis oratoria.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τῶ ἀνδρῶν ἀδελφαὶ περὶ τῶν βέλτερον, καὶ ἀναγκάζει τῆ πόλει: περὶ τῆς ἀρετῆς περὶ τῶν ἀνδρῶν ἀναγκάζει τῆ πόλει: ἀρετῆς:

Hęc parua, iusta tamen periodus. Quam & grauibus (vos Athenienses) & reipub. necessarijs de rebus deliberare putem: operam dabo, vt ea dicam, quę e republica esse arbitror. Item.

Demosth. Olynth. 2.

Επὶ πολλῶν μὲν ἀντὶς τῶ ἀνδρῶν ἀβηναῖοι δοκεῖ μοι τὴν παρὰ τῶ θεῶν εὐνοίαν, φερέαν γὰρ μὲν τῆ πόλει, οὐχ ἡμεῖς δὲ οὐ τῶ πλεῖστον πράγμασι.

Cum multis in rebus (Athenienses) perspicere mihi posse videtur Deorum immortalium beneuolentia erga hanc rempublicam declarata, tum maxime in eo, quod nunc a nobis geritur negotio.

Item ex Cicero.

Cicero pro Caccinna.

Si quantum in agro, locisque desertis audacia potest, tantum in iudicijs impudentia valeat, non minus in causa cederet Aulus Caccinna Sexti Aebutij impudentię, quantum in vi facienda cessit audacię.

Is est iustę, & laudatę breuitatis in grauibus præsertim orationibus typus.

Quod verò attinet ad acumina, quę hac breuitate, tanquam amentis inortuere solent, multum quoque requirunt prudentię. Prima lex est apud bonos auctores, vt argumento conueniant. Secunda, vt non sint nimis crebra. Tertia, vt non sint frigide affectata, & obscura, quod vitium raro ab ijs declinatur, qui istis student impensius. Rei igitur, siue argumento accommodanda esse dico, neque enim in omnem materiam cadunt acumina, sicut non ex quolibet ligno fit Mercurius. Ex quo vehementer errant, qui vbi totantere debet oratio, minutas querunt subtili-

Acuminis lex, & v. s. s.

tates, quibus obscuretur. Quę de vestali, de incesta, de Parrasio allata sunt, non importune dicta videntur, argumenta enim ipsa plena sunt admirabilitatis. At vbi res communis, & filo communi, vt sapius occurrit narranda est, putidi est hominis tunc in scijs nodum (quod aiunt) querere. Sed & licet argumentum subtiliter tractari possit, non sunt tamen (quod sæpe Rhetores præcipiunt) sententiarum gemmę tere vbiq; in longo præsertim opere spargendę, sed cum delectu collocandę, quo excelsi pulcherrima quęque, si crebriora fuerint, iniquissimo fastidijs esse nimis experientia constat. Iam quod plenę sint periculi, & vitij, vt plurimum obnoxia, hęc quę laudantur argutię, vel ex nobilissimorum scriptorum cribris conijcere facillimo negotio licet. Pleraque enim acumina, cum semel audiuntur, apparent aures, at si consideratius expendantur, acriorique subijciantur examini, agnoscuntur sæpe futilia, quę amplam speciem videbantur habere grauitatis. Talis est illa C. Gracchi rotunda, valubiliq; sententię citata superius.

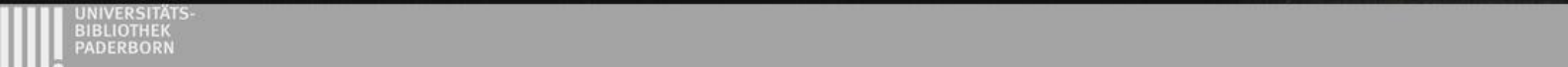
Quis modus in argutijs tenendus. Senec. corr. l. x. nihil est hu. qui nussquam putat esse sobriitatem, nisi ubi nihil est prater subtilitatem.

(Quę vos cupide per hosce annos appetitis, atque voluistis; ea si temere repudiatis, abesse non potest, quin aut olim cupide appetiistis, aut nunc temere repudiastis dicamini. (Eblanditur primum auribus hęc structura verborum, sed vbi vocatur ad censuram, quid aliud habet. (Si cupide feceritis, cupide fecisse dicimini. si temere repudiaueritis, temere repudiastis dicimini.) Quę iam otiosa agnoscentur, & pene puerilia: sed hoc Graccho condonandum. Quid verò Iunius ille Otho, qui librum edidit de istis argutijs, & coloribus, quę ratione poterit excusari? qui cum incestam de saxo præcipitem datam reposeret ad pœnam, quam euaserat, dixit inter ceteras subtilitates.

Styli frigida acuti exempli. Vide Gel. l. 1. c. 13. qui pluribus explicat.

(Fortasse pœnæ se præparauit, & ex quo peccare cepit, cadere condidit.) O frigus! o dictum planè intussum! scilicet illa Vestalis quotidie se exercebat ad Tarpeiam rupem, ita vt ex ea se vicissim, & præcipitaret, & citò resiliit ad saltum. Mirabile sibi ludos finxit hic orator: en quo acuminum hęccebra transfusos agunt illos subertatam inlagatores. Murthedius cum aduersus Pompeium Cicerois interfectorem ageret, desumpsit eum ferentem cum capite amputato.

Iunius Otho librum de coloribus scripsit de argutijs.

Ciceronis manum, deinde ita exclamavit, *Quanto aliter reus Ciceronis, tenebas manū eius? Quod ut stupide dictum arguit Seneca, nemini enim dubium est, quin aliter teneret manum reus, aliter, interfector.*

Item, Gorgonius in causa Cimonis contra filiam Calliae cum eius adulterio dehonesta Miltiadis trophaea dicere vellet, hoc ut acutè colligeret foedo cacozeliae genere vsus, ut notat Seneca dixit. *Istud publicum adulterium est, sub Miltiadis trophaeis concumbere.*

Gorgonius

Et in controuersia Parrhasij, qui miserum olynthium torserat ut Prometheum pingeret, cum omnes eicitatim subtilia quaeque acumina explicarent, Licinius Nepos consurgens:

Frigidū di. Et Licinij nepotis.

Si vultis (inquit) dignè punire Parrhasium, ipse se pingat. Primum quomodo se pinget, ex speculo? At hic modus, tum inusitatus fuit. Deinde quae poena, si se depinxerit?

Spiridion.

Spiridion videri voluit vultorios ad Parrhasij tabulam in templo collocatam aduolare, fabula eleganti ad turpem sententiam productus, eque igitur familiariter in templum subire vultures putauit, ac columbas, & passerces, tanta fuit eius in inueniendo subtilitas.

Nec minus stupide dictum putat, quod in suaforia de bello Persico dictum est a Coruo futili quodam Rhetore.

Coruus in suafor. l. i.

(Quod si iam Xerxes ad nos suo mari nauigat, fugiamus, antequam nobis terra surripiatur. O nauum bellatorem!

Alij sensus etiam frigidus inflatorum verborum nouitate includunt, & ad summam vsque insaniam deueniunt: ex quo genere sunt ista eiusdem Corui.

Hic cum tentaret scholam Romae, summo illi, qui Iudaeos subegerat, declamavit controuersiam de ea, quae apud matronas dicebatur, *liberos non esse tollendos, & ideo accusatur Reip. laesa.* In hac controuersia hoc genere dicendi vsus est, *inter pyxides, & redolentis animae medicamina, consilium mirrata concio*, nec dissimilia sunt Musae Rhetoris: *caelo repluunt odoratos imbres: & de syluis naturalibus calas sylvas, de pictis, surgentia nemora.* Item *(Quicquid auium volitat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurrit, nostris sepelitur ventribus. Quare nunc cur subito moriamur, mortibus vitimus.)* De hac sententia ait Seneca Rhetor.

Corui Rhetoris in suaforia oratio.

Controuersio.

Musae auidax oratio.

Non ergo, & si iam manumissus erat, debuit de coruo eius nobis satisfieri. Non sum ex Iudi-

cibus seuerissimis, qui omnia ad exactam regulam redigam. Multa donanda ingenijs puto, sed donanda vitia non portenta sunt.

Haec sunt igitur, in quae frequenter delabuntur subiles illi nugarum enucleatores, sed & si quis magnos illos auctores, Senecam, & Salustium perirentare velit, inueniet procul dubio nonnulla, in quibus plus a quo sibi in hac scribendi ratione placuerunt: viderunt fortasse errores, emendare noluerunt. Est enim amabilissimum insaniae genus, ingenio (quod aiunt) indulgere.

Inania generis amabilissimum est ingenio indulgere.

Patere hic lector ad tot locutionum *ἀναρρηκτων* aliquo genere vrbansitatis diluendam nos in diuidium transferri, ducto ex *ἀποολοκυνδισου* Senecae exemplo. Prodeceat à nobis eloquentiae subtiliter apud Iouem de suis corruptoribus conquerens. Mox designatis iudicibus, apud Rhadamanthum inter heroes illos citabuntur rei Anticicerones, M. Tullio Cicerone suam causam agente, & tot errorum portenta, contra styli puritatem refellente.

ANTICICERONE S.

Ludus, Seu Dissertatio de optimo genere dicendi.

ELOQUENTIA APVD

Dicen, contra suos corruptores agit.

Oratio I.

CAPVT XVII.

SI me luctu, & squalore deformatam (parens *Imitatio* optima) non agnoscis, saltem ex eo, inimicorum meorum crudelitatem agnosces, *Phocrae* qui me venustissima specie virginem, ad eam malorum acerbicatem redegerunt, ut ipsis parentibus penè videar ignota.

Ego illa sum (me miseram) quid dico; non sum, sed si Regina terrarum eloquentia, haustus de tuo fonte riuius, imago tuae mentis, simulachrum gloriae, portio diuinitatis. Ego illa sum, quae tuis imperijs, ex caelesti beatorum domicilio in terras veni, ut hominum subleuarem miseras, & non modo necessarijs ad salutem tuendam praesidijs instruerem, sed etiam caelestibus, ad conciliandam dignitatem vestirem ornamentis. Feci quod iusseras, mortales inueni turpes, hispidos, longa macie torridos, qui sub quercu glandem ructabant, beluis

A Eropela eloquentia